

УРЕДНИШТВО

И АДМИНИСТРАЦИЈА

НАЛАЗЕ СЕ

У ШТАМПАРИЈИ

„ГУТЕНБЕРГ“

Број 5 пара

Излазе сваки дан

РАДНИЧКЕ НОВИНЕ

ОРГАН СРПСКЕ СОЦИЈАЛНЕ ДЕМОКРАТИЈЕ

„Домаће установе“

Ко је носилац продуктивних снага, производње у једној земљи? Јесу ли то радници, који својом енергијом и својим способностима, својом физичком и својом духовном снагом, оживљавају и оплођавају мртве елементе природе? или су то капиталисти, који су све излишнији у процесу производње, који и свој једини задатак: организацију и управу подuzeћа преносе на плаћене агенте и директоре, који су такође пролетери своје врсте, док се они све више ограничавају само на згртање профита и на његово распуштавање и бацање у ветар?

Одговор је за свакога паметног и поштеног човека јасан; и ко год оне да развија и подиже производњу у једној земљи, тај мора обратити сву пажњу на носиоца те производње: на радничку класу и на њен положај.

Међутим, овакав привредни режим какав данас у Србији влада, кочи и сузбија развитак домаће привреде: он убија у клици нашу будућност. Докле постоје капиталистички типови као што су Влада Илић, његова браћа, и остала његова браћа у ширем смислу речи; докле њима држава даје све могуће привредне и финансијске повластице; докле их власти штите и помажу у њиховој бездушној експлоатацији незаштићених радника, радница и радничке деце; и докле наша жалосна јавност, са великим патриотским листом *Балканом* на челу, даје моралну санкцију њиховој зликовачкој пљачки и сатирању производњача: све дотле ова земља неће имати привредне будућности, све дотле упропашћиваће се домаћа радиност, све дотле, по оној старој изреци, клаће се кокошка која носи златна јая, и све дотле ова земља систематски ће се претварати у једно гробље! Док на челу нашег привреднога живота буду стајали типови као што је Влада Илић, и док држава, дајући им лифераџије и капом и шаком, буде потпомагала концентрацију производње у њиховим рукама: *допле ће у земљи оставати не новац него раднички костури, а сва новац ће ићи у Атину, Букурешт, Солун, Беч и Париз*, онде где се буду крејали ови капиталистички барони, ради уживања или ради шпекулације.

Ако оне да се привредни жи-

вот развије — онда поправљајте положај радничке класе која је његов носилац, његов главни нерв, његов извор, његова будућност! Ако оне да новац остаје у земљи — повећавајте наднице оним многобројним хиљадама пролетера, који све своје потребе задовољају у својој земљи, и који не као добри потрошачи исто тако снажити остале гране производње као што је као добри, солидни, лепо плаћени производњачи снажити *своју* грани производње!

И сувише би сложен и обиман проблем био кад бисмо ми, наспрот овом концесионарско-пљачкашком систему такозваних домаћих установа, износили свој план правих и корисних домаћих установа. За то уосталом није сад ни погодан момент.

Али оно што би држава још сад, и баш сад, могла корисно у том по гледу урадити, то је да сама организује лифераџирање артикула који су јој у рату по потребни; да сама, без лифераџиског посредовања и лифераџиског баснословног профита, дође до много бољих и солиднијих производа а под условима рада много повољнијим за раднике.

Зачетак таквог једног рада представља *Државна Радионица за израду војничког веша* у Нишу, којој на челу стоји заузимљива и симпатична госпођа Љубица Кнежевић, инспекторка Министарства Привреде. То је установа коју држава треба да прихвати, да развије и да организује широм целе Србије.

Међутим, на првом кораку већ, та установа наилази на сметње, или бар не наилази ни на какву предсрећливост. Кад је тражен од Министарства Финансија кредит од 100.000 динара, да би се то подuzeће учврстило и даље раширило. Министарство Финансије питало је Министарство Привреде — да ли ће моћи да му врати ту суму! 25 шивачих машина позајмљених од Савеза Земљорадничких Задруга из Београда још никако да стигну и ако толики посао чека! Министарство Војно једва је пристало, после грудних молњака, да том подuzeћу даде лифераџију 300.000 војничких торбица, док се оној лопужи Влада Илићу и његовим компањонима даје без речи лифераџија 600.000 па-

ри летњег одела! А поврх свега, Влада Илић, коме ова радионица кvari његове експлоататорске планове дајући повољније услове рада радничима, узео је за 500 дин. под закуп целу кафанд Европу, у којој се данас налази та радионица!

Ето како се пресрећу установе које би хтели да колико толико сачувавају од бездушне капиталистичке пљачке и раднике и државу! Ето колико се искрено мисли на помагање домаће радиности! Ови капиталисти и њихови агенти у бедној српској журналистици, са *Балканом* на челу, теже у ствари не организовању домаће радиности него организовању *домаће пљачке*, коју ће после делити међу собом по утврђеним процентима!

НА БРЗУ РУКУ

Највеће зло

Цензура нам је забранила спомињати ова два за Србију највећа зла:

Право: Пегави шифус.

Друго: Седу Таласасту Bradу.

ОКО БАЛКАНА

Немачки планови

Г. Баучер, кореспондент *Тајма*, послао је своме листу овај телеграм из Софије:

Обустава путничког саобраћаја на аустроугарској железничкој мрежи последица је замашних војних припрема које се овде тумаче као нова експедиција против Србије у којој ће, како веле, узети учешћа и сто хиљада немачких војника.

Тешкоће које су спречиле тај аустро-немачки план у почетку ове године, постоје још. Државе Румуније је неодређено. Руси не одступају са Карпата. Дунав је тврдо надао због великих киш. Претпрошле недеље, зараза у Србији дестигла је толике разmere да је због тога затворена бугарска граница.

Немачко-аустријска војска, груписана почетком ове године око Дунава, одавно се распуштала: један део отишао је на север на Карпate, а други део на западни фронт. Али, због опасног положаја Цариграда, у коме све више понестаје муниције, и због бајазине да младошурци не напусте своје савезнике, изгледа да је решено да се изврши очајан покушај да се дође у везу са турском пресионицом преко Србије, а можда и преко Румуније. Овде влада извесно неспокојство због немачке намере.

Рентгенов кабинет

Бесплатно фотографисање

Из руске мисије молили су нас да саопштимо ово: Рад у рентгеновом кабинету при X резервој војној болници руске мисије, у новој мушкиј гимназији, већ је отпочео. Сваки дан од 9—12 час пре подне примаће се сви болесници, којима је потребно фотографисање Рентгеновим апаратом. Сваки болесник мора са собом понети и прибелешку од доктора. Фотографисање је бесплатно.

ЈОРДАН КРСТИЋ

Јуче сазнадосмо из *Српских Новина* страшан и тужан глас: да је наш добри и неуморни друг Јордан Крстић, дугогодишњи администратор *Радничких Новина*, умро 3. јануара ове године као затрбљеник, у Маџарској.

Ужасан рат за целу ову земљу! Најужаснији за нашу Партију! Пада као снопље један по један из наше социјалистичке гарде, тако младе по годинама а тако старе по раду, по напорима, по нечујним жртвама поднесеним за узвишену ствар Социјализма...

Још пре дванаест година, друг Јордан је био одговорни уредник нашег листа и као такав добио награду која му припада: тежак затвор у Пожаревцу. Када је одлека казну за политичке кривице на коју га је осудио слободоумни радикалски режим, он је ступио у нашу администрацију и служио јој предано, и њој и целом нашем покрету, све док га нису одвукли у рат, ранили тешко у груди, понова отерали онако болесног, но вембра прошле године, у најстраховитији окршај и најзад му дошли главе.

И опет ће наши бестидни шовинистички противници декламовати, из удобних канцеларија и топлих кафана, како смо ми издајници земље и како не подносимо никакве жртве за њу!

Племенита и маркантна фигура друга Јордана Крстића, носиоца наше црвене заставе на свима мајским и осталим демонстрацијама, остаће вечно у успомени безбрзних пролетера који су га добро познавали и толико волели. А његовој породици, и нарочито његовој другарици Дани, вредно и доброј администраторки нашега листа, изјављујемо искрено и дубоко саучешће.

НАРОДНА СКУПШТИНА

7 април

Данас је г. Пашић обавештавао народне посланике о спољној политици, разуме се — у конференцији, која је једна врста *тајне* седнице, те тако јавност, то ће рећи: народ, и даље остаје потпуно у мраку.

8 април

У данашњој седници је настављена дискусија о спанчарској афери. Говорили су г. г. Светозар и Михаило Ђорђевић, Милан Марјановић, Иван Павићевић, и сви су тражили брзо суђење попужкама и продужење анкетирања других злоупотреба при војним набавкама. Г. Илија Илић држи да би се и без претходне истраге могла одмах повести стварна кривична истрага над овим злочинима. Министар Правде и Министар Војни настојавају да се не приступа кривичној истражи док се не сврши ова претходна.

МИЛИОН ДИНАРА!

Шта се ради у општини београдској

30. марта је суд општине београдске извршио један безочан атак на парламентарно право и праксу општинског одбора, какав је непознат и у најреакционарнијим режимима општинским.

За тај дан била је сазвана одборска седница са овим дневним редом:

- 1) Саопштење суда;
- 2) Одговори на питања одборника;
- 3) Издавања уверења;
- 4) Извештај о набавци и продаји брашна;
5. Набавка меса и места за дом старадца и старица;
- 6) Издавање под закуп кошења траве;
- 7) Експозе председника општине о старадци општинских финансија.

Пошто је председник по другој тачци дао одговор другу Л. Павићевићу, да је суд општински волјан предузети кораке да помагање сиротиње у будуће пренесе са општине на државу, пошло се даље.

На седмој тачки председник је дао један мали по све оскудан преглед о старадци општинских финансија, а завршетек тога бедног извештаја био је усмени предлог да се закључи један нов зајам од милион динара.

Општина је у овоме рату направила већ два зајма: један од двеста хиљада а други од милион динара, а сада се предлаже и трећи зајам од милион динара.

Наши социјалистички одборници тражили су да се о зајму дискутује на тај начин што ће се прво умножити извештај, експозе, и раздати одборницима на расматрање, и друго што ће се извести предрачун о утрошку тога зајма, да би се знао циљ који се има постићи утрошком једнога милиона динара.

Г. председник је енергично устао против тога, а са њиме и Ставра Трпковић, физионашки одборник, тако да се врло упорно морало доказивати оно што је очигледно потребно.

Ми смо изненађени, рекао је друг Павићевић, предлогом већине да се закључује овај зајам. Најобичнија лојалност захтева да претходно будемо подробно обавештени о овоме предлогу. Дужност је општинског суда да се држи свугде признате и једино могуће праксе која строго забранjuje овакве препаде и изненађења. Ви сте, господо из већине, имали могућност да се и пре седнице на други начин обавестите, али ми смо овим вашим држачем необавештени,

И најобичнија лојалност захтева да промените своју намеру, па да и нама социјалистичким одборницима дате времена два до три дана, да проучимо то питање у вези са овим извештајем.

Кад су господа из већине општим буџетом одговорила на ове разлоге, друг П. Павловић рекао је ово: Експозе председников дошао је тек после двомесечног непрекидног нашег тражења да се једном покаже како стоје општинске финансије! Сви знате да је председник тада лаконски одговорао: сви приходи општински достижу једва до осамнаест хиљада месечно. Ви знате да ми нисмо били тим одговорима задовољни и да је два пута било и формално одлучено да председник поднесе исцрпан преглед прихода и расхода по месецима. Оба та решења председник је самовољно изиграо! Међутим, данас се из овога извештаја види да су стварни приходи општински били месечно између 55 и 60 хиљада динара, а не по осамнаест хиљада, како је говорио. Даље, расходи су лични баснословно велики: око 287.000 динара за 2½ месеца! Оштештина троши више од ћела свих досадањих зајмова на личне издашке, а зајмови јој штобож слуше за помагање сиротињи! У почетку седнице председник је рекао да се суд сложи с тим да се помагање ратне сиротиње пренесе на Месни Одбор, на државу; а сада се баш на супротној комбинацији јashi; тобож потребан је зајам за помагање сиротиње. Постоји акт по коме општина тражи да јој се из Меснога Одбора накнаде издати, учињени на те цели, још за време од када је донет закон за помагање невољника од стране државе.

Прављење зајмова за ту сврху сува је штета за општину и за Београђане, који ће те зајмове плаћати. Напослетку, ми нећemo да такву политику помажемо и протестујemo што се о зајму решава и

ако он није стављен на дневни ред, јер се то из овога дневног реда не види!

Сви су разлози били немоћни да поколебају на ћелепир похлепну нифтарију општинску! Са цигло седам одборника буржоаских решено је одмах да се овај трећи зајам изврши. Три социјалистичка одборника гласали су против, улажући протест, са захтевом да ово уђе у записник: Гласамо пропушт и пропуштамо што се питање и предлог о зајму решава без стављања предлога редовним буџетом на дневни ред.

Напомињемо да одбор општински има 45 одборника, од којих су свега неколицина на војној дужности. Овде их у Београду има свега 12, а од њих опет свега седморица су изгласали без дискусије и на препад зајам од милион динара. Они су то учинили онда кад зајмови за помагање сиротиње апсолутно нису више поштребни. Ти одборници су: Ставра Трпковић, Триша Петровић, Радојица Петровић, Мита Јанковић, Исидор Николић и Димитрије Шићански.

ЈЕДНА НЕПРАВДА

Разрока Правда

Александар Тасић, радник Кукарске фабрике у Лесковцу, украо је пре два три месеца неколико тегова за мерење, грамова, и продао их Коши Костићу, дечку од 15 година, и Драгомиру Живковићу, дечку од 13 година. Треба напоменути да је и Александар дечак од 14 година.

Хитре и неумитне чим су у питању сиромаси и микроскопске краје, наше власти су одмах похитале и поаписле Александра, Кости и Ђорђа Живковића, оца Драгомировог. Уапшени су још 6 фебруара, а све до краја марта није предузета према њима никаква истрага него су узалуд чамили и трулили у апсу. Крајем марта довели су их у Ниш — где и дан даљи чаме у апсу!

Ово је једна неправда којој одмах треба учинити крај! Чак и ако су ова поапишена лица крива, њих не треба оволовио се затворима, у толико пре што су ту и два детета! А шта ћемо тек рећи ако се покаже да они нису криви?

Таква је правда у овој земљи. Кад су у питању лопуже као што су браћа Илићи, који краду милионе, онда се они не апсе, и ако је њихова кривица, њихов злочин јасан као дан. А кад су у питању три сиротана, од којих су двојица деца, онда њих одмах апсе, и сецају неиспитане по апсанама неколико месеци!

Ми тражимо од надлежних да се томе учини крај и да се ова лица одмах испитају и њихова ствар приведе крају.

ОТВОРЕНО ПИСМО

Г. Министру Унутрашњих Дела

Г. Министре, Пре четири дана смо овде у вароши прочитали један плакат овог садржине: „Крушевачким поштеним грађанима и сиротињи.“

У овашњем начелству се налазе два типа гора но Солдатовићи. Пљачкају где кога стигну. Ако имате смелости тужите их, а то су секретар начелства и писар Жикић!“

После овога, г. министре, окружни началник, г. Пав. Поповић, нашао је за сходно да мене позове — не знам из каквих разлога — да му ја дам податке, односно имена људи према којима је вршена злоупотреба у званичној дужности.

Ја сам г. начелнику дао списак тих лица, и он ми је обећао да ће, ако се буде утврдило да су збила та два чиновника вршили злоупотребу, реферисати вама и тражити да се они преместе или, ако се докаже кривица, уклоне са положаја.

Ја не знам да ли ће начелник збила да их тужи, али што ми је потребно, мени и целом грађанству, то је ово: да ви треба да ову ствар извидите и лопове, то јест ако су збила такви, отерите тамо где треба.

Крушевачки
Стојан Милошевић
каменорезац

ИЗ ДАНА У ДАН

Оболела. Г-ђа Др. Ева Хаљецки, која је, заједно са г. Др. Павлом Јевтићем, најсавеснији и најплеменији лекар у Нишу, пала је пре неколико дана у постељу, под теретом своје лекарске дужности и напорнога рада.

Желимо госпођи најискреније што брже оздрављење.

Још један губитак. Наша вредна дружица Перка Ж. Кокоровић, која је била врло вредна наша чланница и агитаторка а чији је друг далеко од ње на војној дужности, подлегла је трбушном тифусу, јер није било лекара да је лече.

Заиста је жалосно да Јагодина нема свога лекара а једна докторка, која врши лекарску дужност није хтела да дође на позив њене сестре нити пак на позив једне наше дружице која је захтевала да Перка своју помоћ укаже, те је сирота Перка морала подлећи болести.

Перка је била добра дружица која је и Рад. Новине и Једнакост редовно помогала и за њих агитовала. Слава јој!

ЗА РАДНИЧКЕ НОВИНЕ

— добровољни прилози —

Милан М. Станојевић 2 дин. Светозар Момировић 1 дин. Воја Стефановић 1 дин. Драг. Цветковић 1 дин. Обрен Којадиновић 2 дин. Радом. Марин 1 дин. Драгољуб Николић 1 дин. Жика Вујићић 1 дин. Велимир Петровић 1 дин. Петар Петровић 1 дин. Витомир Николић 1 дин. Драгољуб Димитријевић 1 дин. Глишић Тимотијевић 1 дин. Илија Андрејевић 1 дин. — Свега 16 дин.

Миливоје Марковић 2 дин. Александар Животић 0.50 дин. Светолик Димитријевић 0.50 дин. Милош Блашковић 1 дин. Урош Баћић 1 дин. Павле Јовановић 0.20 дин. Јован Стефановић 1 дин. Нико Јовановић 0.50 дин. Радосав Лазић 1 дин. Радисав Димитријевић 1 дин. Мијаило Костић 1 дин. Андрија Милосављевић 0.50 дин. Петар Миловановић 0.50 дин. Љубомир Станојевић 1 дин. Александар Јовановић 1 дин. Отокар Перутка 0.50 дин. Теофило Васиљевић 0.50 дин. Милош Миловановић 2 дин. Чедомир Радовић 0.50 дин. Милован Остојић 0.50 дин. Душан Радосављевић 0.50 дин. Станислав Павличић 1 дин. Митар Вељковић 0.40 дин. Александар Александровић 0.50 дин. — Свега 19.10 дин.

ПОСЛЕДЊЕ ВЕСТИ

(ТЕЛЕГРАМИ ПРЕС-БИРОА)

СИНОЋНИ ТЕЛЕГРАМИ

ШЕФ БУГАРСКОГ ГЕНЕРАЛШТАБА

Софija, 7. априла. — Командант трећег војног округа, генерал Бојаџијев, пређашњи министар војни, који је командовао четвртом пешадијском дивизијом према непријатељу, наименован је за шефа главног генералштаба, на место генерала Тенева, који је наименован за начелника главне интендантуре.

НА ЦРНОГОРСКОМ ФРОНТУ

Цетиње, 8. априла. — Аустријанци су у току 7. априла развили јако ватрену артиљеријску и пешадијску дејство на спомену Горажде, Фоче, Вучје Дола, Грахова и Грбља, али без икаквог стварног резултата. Са наше стране лако је рађен свега један војник.

Немачки авијатичари

Париз, 7. априла. — Немачки авијатичари, који су летели изнад Белфора, бацили су четири бомбе, које су оштетиле два ангаре и запалиле неколико сандука бајута. Није било жртава ни материјалне штете.

ЈУТРОШЊИ ТЕЛЕГРАМИ

АУСТРИЈАНЦИ УПОТРЕЂУЈУ ЕКСПЛОЗИВНЕ КУРШУМЕ

Петроград, 8. априла. — Документа, која смо ухватили у Пшемислу, доказују употребу експлозивних зrna код непријатеља.

25. јануара ове године генерал Селиванов је известио команданта тврђаве, да је генералисим руске војске, велики кнез Никола, са обзиром на честе случајеве употребе код аустријских трупа из Пшемисла

мисла тих зrna, противно међународним обавезама које је потписала и аустријска влада, наредио да се стрељају сви аустријанци код којих се ухвate та зrna. Генерал Кузманек је дао оклишан одговор, у коме је изјавио, да ће за сваког стрељаног аустријанца бити осуђена на смрт два руска заробљеника.

Међутим, после ове наше одлучне изјаве, престала је употреба експлозивних зrna. Објашњење тога нашли смо у једној тајној дневној наредби, коју смо ухватили у Пшемислу. Та дневна наредба је датирана 26. јануара, то јест, сутрадан по нашој изјави, и у њој се наредио да се одмах врате у артиљеријске магацине експлозивни куршуми, и да се издају тек по изричној заповести тврђавног генералштаба. Па ипак тиме нисмо још успели да савладамо непријатељева свирепства, који је 3. априла на фронту од 40 врста (Пилица — Нида) употребљавао искључиво експлозивна зrna.

ИЗМЕЂУ НЕМАЦА И ФРАНЦУЗА

Париз, 8. априла. — Немци су бацили на Ренс 50 бомби за производњу пожара. У Шампањи и Аргони вођена је артиљеријска борба без учешћа пешадије. Између Мозела и шуме Мортмар код пута Флире-Есеј напредовали смо мало.